

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alexander Mårtensson

En skyldighet att agera
En undersökning av 23 kap. 6 § BrB och be-
kämpning av organiserad brottslighet

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Sandra Ahrén

Termin: HT 2023

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING.....	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metod och material.....	6
1.5 Disposition	7
2 ORGANISERAD BROTTSLIGHET	8
2.1 Inledning	8
2.2 Nationell förklaring av organiserad brottslighet	8
2.3 Grupperingar	11
2.3.1 Självdefinierade grupper	12
2.3.2 Icke namngivna grupper.....	12
2.3.3 Externdefinierade grupper.....	13
2.3.4 Projektbaserade konstellationer.....	13
3 UNDERLÅTENHET ATT AVSLÖJA ELLER FÖRHINDRA BROTT	14
3.1 Inledning	14
3.2 Historisk bakgrund.....	14
3.3 Nuvarande reglering	18
3.3.1 Uppsåtskrav med mera	19
3.3.2 ”Brott”	20
3.3.3 ”I tid”	20
3.3.4 ”Förestående eller pågående brott” & ”Straffbar gärning”	21
3.3.5 ”Anmäla eller annars avslöja”	21
3.3.6 Ansvar för sammanslutningar	22
3.3.7 ”Förhindra ett brott”	22

3.3.8	”Utan fara”	23
4	ANALYS	25
	KÄLLFÖRTECKNING	29
4.1	Offentligt tryck	29
4.1.1	Rapporter.....	29
4.1.2	SOU.....	29
4.1.3	Propositioner	29
4.2	Litteratur	30
4.3	Övrigt	30
4.4	Rättsfall	30

Summary

Organized crime and criminal networks are terms that have been dominating Swedish media in recent times. It is also something that the government have decided to pour their attention on. Recently the government released a new directive in which they intend to revise and possible overhaul the so called “dependent crimes” in the 23rd chap. BrB to better combat organized crime. This essay aims to do the same thing, with the singular focus of the crime “failure to disclose or prevent crime” in the 23rd chap. 6th § BrB instead of the entire 23rd chapter like the government.

What the exact definition of organized crime is, isn't so clear cut in Swedish law. There are numerous definitions of it but what is clear is that organized crime is hard to define within a box, which is why amongst others the Swedish National Council for Crime Prevention has presented general explanations and guidelines for organized crime. What comes across as the core of this kind of crime is that it's about at least two people that together commit crimes in the primary purpose of profit.

Historically the regulation hasn't had the purpose of fighting organized crime, but instead its overarching purpose has been to try and stop ongoing crimes of particularly serious nature without putting a too heavy of a responsibility on the common man. In 2016 however a piece was added to this specific regulation. The piece had the explicit purpose of fighting and preventing organized crime, which can be seen as a start on a change of purpose for the regulation.

This essay has critically analyzed the purpose and structure of the 23rd chap. 6 § BrB with organized crime-fighting as the underlying theme to find an answer to the question: Is the regulation in need of an amendment, with the regulation's underlying purpose and potential as a tool against organized crime in mind. The essay reached two different conclusions. Firstly, an amendment could result in a too large of a change from the regulation's original purpose. Secondly, the regulation structure makes it suitable as a tool

against organized crime, but an amendment would be necessary in order for the regulation to reach that potential.

Sammanfattning

Organiserad brottslighet och kriminella nätverk är termer som har dominerat medier på sista tiden. Det är även något som regeringen har bestämt sig för att lägga fokus på. Regeringen släppte nyligen ett nytt direktiv där de avser att se över de osjälvständiga brotten i 23 kap. BrB för att bättre bekämpa organiserad brottslighet. Den här uppsatsen ämnar göra samma sak, med fokus på brottet underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott i 23 kap. 6 § BrB.

Vad som är den exakta definitionen av organiserad brottslighet är aningen otydligt i svensk rätt. Det finns flertalet olika definitioner men vad som står klart är att organiserad brottslighet är i sig svår att definiera inom fyra ramar och därför har bland annat Brottsförebyggande rådet utarbetat generella förklaringar för denna typ av kriminalitet. Vad som ter sig vara kärnan inom organiserad brottslighet är att det handlar om minst två personer som tillsammans utför kriminella handlingar i huvudsakligen vinstsyfte.

Historiskt sett har 23 kap. 6 § BrB inte varit ämnad att specifikt bekämpa organiserad brottslighet, utan dess överskådliga syfte har varit att stoppa pågående brott av särskilt allvarliga slag utan att lägga ett alltför stort ansvar på gemene man. 2016 tillades dock ett stycke i bestämmelsen som var särskilt utarbetad för att bekämpa organiserad brottslighet vilket kan ses som en början på en vändning i dess syfte.

Uppsatsen har kritiskt analyserat syftet och utformningen av 23 kap. 6 § BrB mot bakgrund av organiserad brottslighet för att söka svar på om bestämmelsen behöver en lagändring mot bakgrund av dess syfte och potential som ett verktyg mot organiserad brottslighet och nått två olika slutsatser. Dels att en lagändring skulle kunna innebära en alltför stor förvridning av bestämmelsens syfte, dels att bestämmelsens utformning ger den god potential som ett verktyg mot organiserad brottslighet men att en lagändring är nödvändig för att uppnå dess potential.

Förkortningar

Art.	Artikel
BrB	Brottsbalken (1962:700)
Dir.	Direktiv
EKMR	Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
SL	Strafflagen

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Termerna gängkriminalitet, kriminella nätverk och organiserad brottslighet har varit väldigt aktuella på olika typer av medier de senaste åren. Men vad betyder egentligen dessa begrepp och vad görs för att bekämpa den ökande kriminaliteten som beskrivs i medier?

Under sommarn 2023 släppte regeringen ett nytt direktiv (dir.2023:85) där en utredare fick i uppgift att se över de osjälvständiga brotten i 23 kap. BrB och undersöka om de behöver moderniseras för att bekämpa olika kollektiva brottsformer såsom organiserad brottslighet, hedersrelaterad brottslighet och terrorbrottslighet. Utredaren ska analysera och ta ställning till hur straffansvaret för de osjälvständiga brotten bör ändras för att mer effektivt motverka brott med särskilt fokus på organiserad brottslighet.

Organiserad brottslighet är ett ämne som jag finner lika aktuellt som det är intressant. Den här uppsatsen ämnar därför till att, innan utredningen släppt sina synpunkter, ta en titt på brottet underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott i 23 kap. 6 § BrB för att se hur pass lämpad den är för bekämpning av organiserad brottslighet. Medan direktivet ska ta ställning till *hur* de osjälvständiga brotten bör förändras ämnar denna uppsats till att utreda *om* ett specifikt brott bör förändras.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka den praktiska tillämpligheten av 23 kap. 6 § BrB gentemot bekämpning av organiserad brottslighet. Undersökningen sker genom följande frågeställningar.

- Vad är organiserad brottslighet?
- Varför är 23 kap. 6 § BrB relevant för bekämpning av organiserad brottslighet och

- Behövs en lagändring dels utifrån syftet med 23 kap. 6 § BrB, dels utifrån dess potential som ett verktyg för bekämpning av organiserad brottslighet?

1.3 Avgränsning

Arbetet lägger främst fokus på svensk rätt och svenska definitioner av termer trots att internationella definitioner har spelat stor roll och inga internationella jämförelser mellan svensk och utländsk rätt görs, med anledning av sidobegränsning i arbetet. Detta gäller även för EKMR art. 6.1 som har betydelse för den delen i 23 kap. 6 § BrB som stadgar att ett avslöjande eller förhindrande ska ske utan fara för den handlande eller någon annan,

Arbetet avser även att endast kort definiera termen organiserad brottslighet och hur det ter sig. Organiserad brottslighet är ett aktuellt ämne med många olika aspekter men på grund av brist på utrymme i arbetet läggs endast fokus på att förklara det mest essentiella för att förstå vad det är.

Det finns även en intressant gränsdragning mellan den nedre gränsen av medverkan i 23 kap. 4 § BrB och den övre gränsen av 23 kap. 6 § BrB. Den här gränsdragningen är dock ett helt arbete i sig och kommer därför inte beröras eller endast beröras ytligt. Väldigt lite fokus läggs på 23 kap. 6 § 3 stycket angående föräldrars ansvar, återigen på grund av ordbegränsning i arbetet.

1.4 Metod och material

Uppsatsen söker att göra tre olika saker; att definiera termen organiserad brottslighet, redogöra för gällande rätt angående 23 kap 6 § BrB och sedan analysera materialet som har presenterats. En rättsdogmatisk metod är genomsyrande för arbetet.

Huvuddelen av arbetet sker deskriptivt. För att redogöra för 23 kap. 6 § BrB presenteras de allmänt accepterade rättskällorna i form av lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och juridisk doktrin.¹ Fokus ligger på förarbeten till bestämmelsen och dess tidigare lydelse för att förstå det ursprungliga syftet med 23 kap 6 § BrB samt för att se hur syftet har utvecklats genom åren. Juridisk doktrin används främst kompletterande vid beskrivning av nuvarande reglering och endast ett fåtal rättsfall tas upp då det inte existerar så mycket praxis på området. Dessa rättsfall tas upp löpande i texten.

Avsnittet om organiserad brottslighet presenteras främst genom olika utredningar och rapporter från brottsbekämpande myndigheter i form av polisen och BRÅ. Sverige saknar en officiell definition på termen. De utredningar och propositioner som rör ämnet har vid tillfällena hänvisat till rapporter från BRÅ och det är därifrån uppsatsens huvudsakliga information tas.

Avslutningsvis sker en de lege lata analys av materialet som har presenterats där frågeställningarna besvaras. Uppsatsen antar ett kritiskt perspektiv till lagstiftningen som främst visar sig i analysen. Ett annat perspektiv som kommer naturligt i uppsatsen är bekämpning av organiserad brottslighet.

1.5 Disposition

Såväl avsnitt 2 som 3 är deskriptiva. I avsnitt 2 presenteras olika definitioner och förklaringar för vad organiserad brottslighet är och hur det kommer till uttryck. Detta kommer först för att ge läsaren en förståelse för ämnet som genomsyrar arbetet men även för att läsaren själv ska kunna jämföra informationen med det historiska och moderna syftet med underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott som presenteras i avsnitt 3. Tanken är även att läsaren själv ska ta en kritisk ställning till den praktiska tillämpligheten av 23 kap. 6 § BrB gentemot bekämpning av organiserad brottslighet. Avsnitt 4 presenterar sedan en analys av avsnitt 2 och 3 och knyter ihop säcken på frågeställningarna.

---

¹ Nääv och Zamboni 2018, s 21.

2 Organiserad brottslighet

2.1 Inledning

Sverige har ingen vedertagen definition för vad organiserad brottslighet är.² Det finns ingen legaldefinition på begreppet förutom i proposition 2009/10:147 som nämner att brottslighet utövande i organiserad form avser brottslighet som begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte obetydlig tid för att begå brott, där syftet sträckt sig längre än enbart det aktuella brottet. I Sverige används olika förklaringar beroende på dess sammanhang, förklaringar som har modifierats och utvecklats över tid.

2.2 Nationell förklaring av organiserad brottslighet

BRÅ har utfärdat ett flertal rapporter där myndigheten undersökt och skrivit kring organiserad brottslighet och dess definition. Bland annat så använde prop 2015/16:113 ”Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet” BRÅs förklaring av organiserad brottslighet från deras ”Idéskrift nr 18” från 2009, s34. BRÅ tog inspiration från EU:s definition men utarbetade en egen förklaring baserat på svenska förhållanden där tre huvudsakliga punkter lyftes fram.³

1. Det rör sig om nätverksbaserad vinstinriktad brottslig verksamhet i projektform där gärningspersonerna har vilja och förmåga att skydda och underlätta brottsligheten genom otillåten påverkan (trakasserier, hot, våld och korrupcion).
2. Inom ”projekten”, som avlöser varandra, finns en arbetsordning och flexibilitet som innebär att medarbetare går in och ut ur projekten.
3. Verksamheten bedrivs som regel diskret, men kan ibland ta sig uttryck i synliga gäng med ett utmanande beteende, symboler och maktanspråk.

---

² Prop 2015/16:113, s 31.

³ Brottsförebyggande rådet 2009, s 32-34.

Det ska handla om en kriminell verksamhet som utför brott i vinstsyfte. I vissa fall är makt eller uppvisning av styrka syftet, som i grunden kan ha ekonomiska motiv. Verksamheten kräver planering, koordination och organisering för att vara framgångsrik, vilket kräver en viss arbetsfördelning. Brotten ska inte heller vara engångsförseelser, utan ska bedrivas på yrkesmässiga grunder.⁴

BRÅ förklarar även att det inte handlar om vilken typ av brott som begås, exempelvis stöld eller koppleri, utan *hur* brottet begås. Förutsättningarna i grunden är att brotten ska begås av personer i kriminella organisationer eller kriminella nätverk. BRÅ menar att det lokalt för Sverige rör sig mer om lösare kriminella nätverk snarare än fasta kriminella organisationer. I fasta kriminella organisationer sker den vinstdrivande verksamheten till större enbart del inom organisationen. I fråga om kriminella nätverk så sker den vinstdrivande verksamheten främst i projektform som involverar olika typer av grupperingar. Den kriminella nätverksformen kräver mycket folk, arbetsfördelning och "yrkesroller". Smuggling ges som ett exempel, som kräver människor som står för kontakter, inköp, förvaring av pengar och narkotika, rekrytering och säkerhet m.m. *Projekt* nämns i BRÅs definition, punkt 1 och 2. Projekt avser kortare segment av en längre kedja, exempelvis att smuggla in narkotika och sedan avyttra detta. Efter detta är projektet färdigt och det kriminella nätverket/projektgruppen ligger lågt eller splittras medan ett nytt nätverk/projektgrupp startar ett nytt projekt och för vidare narkotikan – flera segment som tillsammans bildar en kedja. Detta medför en flexibel och hierarkisk struktur på arbetssättet. När nätverket ligger lågt sysslar medlemmarna med andra saker. Detta medför svårigheter för polis och lokalsamhälle att upptäcka de kriminella verksamheterna.⁵

Så som nämnt tidigare handlar det inte om vilka brott som utförs utan snarare *hur* de utförs, men på grund av vinstsyftet som överhängande syfte är vissa

---

⁴ Brottsförebyggande rådet 2009, s 32-35. Brottsförebyggande rådet 2010, s22-23.

⁵ Brottsförebyggande rådet 2009, s 35.

brott mer i fokus än andra. Organiserad brottslighet verkar på en illegal marknad och därför blir brott som smuggling, narkotikabrott, koppleri, häleri och trafficking centrala - en kriminell affärsverksamhet som systematiskt begår brott för vinnings skull.⁶

Grupperingarna som används för att utföra den här systematiserade brottsligheten är väldigt flexibla som huvudsak, personer går in och ut ur projekt, verksamheten avtar när projekt är färdiga och ökar när nya ska startas. På grund av den här flexibla strukturen ska begreppet organisation inte tas bokstavligt talat. Det finns dock ändå en form av "centralmakt" eller drivande kärna som startar och styr verksamheten och dess projekt.⁷

Förklaringen av organiserad brottslighet som polisen har på deras hemsida använder sig också av den EU-rättsliga förklaringen som BRÅ har tagit inspiration från:⁸

För att brottsligheten ska anses vara organiserad måste de fyra första fetmarkerade kriterierna och minst två av de övriga kriterierna vara uppfyllda.

- 1. Samverkan mellan fler än två personer.**
2. Egna tilldelade uppgifter åt var och en.
- 3. Lång eller obegränsad utsträckning i tiden (kriteriet hänförs sig till gruppens stabilitet och potentiella varaktighet).**
4. Någon form av disciplin och kontroll.
- 5. Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.**
6. Verksamhet på internationell nivå.
7. Användande av våld eller andra metoder för hot.
8. Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi.

---

⁶ Brottsförebyggande rådet 2010, s 22-23.

⁷ Brottsförebyggande rådet 2010, s 23.

⁸ Polismyndigheten, "Organiserad brottslighet", hämtad 22 december 2023, <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/>.

11. Strävan efter vinning och/eller makt (organisationen ska vara strukturerad och bestående, vilket utesluter tillfälliga sammanslutningar.)

2.3 Grupperingar

BRÅs beskrivning av organiserad brottslighet i deras idéskrift från 2009 är huvudsakligen baserad på ad hoc-grupper. Denna typ av gruppering beskrivs som mest fokuserad på affärer och bedriver deras verksamhet genom tidigare nämnda projektform. Ad hoc-grupper är flexibla och lägger inte så mycket vikt vid ära och identitet. Vidare håller ad hoc- grupper en låg profil och undviker våld då det drar fokus till deras affärsverksamhet som de vill hålla under radarn för myndigheter. Den flexibla grupperingen gör att personer går in och ut ur verksamheten som mobiliseras när det behövs. Dessa faktorer gör sammanlagt att ad hoc-grupperna är svårupptäckta.⁹

Den andra typen av gruppering är så kallad brödraskapsgrupper. För dessa grupper spelar ära och identitet stor roll, gruppen har stark tillhörighet. De har lättare att ta till våld mot personer och andra grupper de uppfattar vara ett hot. Förortsgäng ges som ett exempel på denna typ av gruppering. I brödraskapsgrupperingen är gruppmentaliteten viktig. Identitet och brödraskap kan spela större roll än vinstintresset och grupperingen är synligare än ad hoc grupper. Västar och emblem tjänar till att synliggöra grupper och medlemmar reagerar kraftigt på det som uppfattas vara ett hot mot gruppen. Ad hoc-grupperna är svårare att uppfatta då det försöker hålla sig under radarn medan brödraskapsgrupperna hörs mer och blir ansiktet utåt för organiserad brottslighet, men gränsen mellan dessa två grupper är inte alltid så tydlig.¹⁰

Medlemskap i brödraskapsgrupperingar fungerar som en typ av varumärke för att hitta kriminella projekt att delta i, när brödraskapsmedlemmar begår vinstdrivande brott ter det sig inte ovanligt att det sker med ad hoc- grupperingen som består av en blandning av medlemmar från olika brödraskaps samt

---

⁹ Brottsförebyggande rådet 2009, s 34. Brottsförebyggande rådet 2010, s 23-24.

¹⁰ Brottsförebyggande rådet 2009, s 34. Brottsförebyggande rådet 2010, s 23-24.

personer som inte är med i brödraskapsgrupperingar alls. När brödraskapsgrupperingar begår brott som en enhetlig grupp är det ofta i relation till konflikter med andra kriminella nätverk eller situationer som berör hela brödraskapet.¹¹

2016 släppte BRÅ ytterligare en rapport om organiserad brottslighet som syftade till att ta ett första steg mot att kategorisera, beskriva och ta fram förklaringsmodeller för de fenomen som faller under paraplyet organiserad brottslighet. Rapporten var i huvudsak baserad på polisens egna berättelser och kriminalunderrättelsetjänstens kartläggning om organiserad brottslighet i Sveriges tre största städer. Den teoretiska utgångspunkten BRÅ använde för rapporten var att den kriminella miljön bands samman genom olika typer av relationsbaserade nätverk där det fanns fyra övergripande grupper: självdefinierade grupper, externdefinierade grupper, icke-namngivna grupper och projektbaserade konstellationer. Som underkategorier till dessa huvudgrupper nämndes som exempel mc-gäng, förorts- och stadsdelsbaserade grupper samt familje- och släktbaserade nätverk.¹²

2.3.1 Självdefinierade grupper

De självdefinierade grupperna lyfter själva fram sin grupptillhörighet. Detta visa sig i form av namn, attribut och medlemskap. MC-gäng ges som exempel på detta. Grupptillhörigheten fungerar som ett typ av kriminellt CV. Varje person i gruppen är sin egen person och kan ingå projektbaserade konstellationer utanför sin grupp med sin egna agenda, exempel genom att driva kriminell verksamhet med vinstsyfte. Gruppssymboler syftar till att påminna om det kollektiva skrämsekapitalet.¹³

2.3.2 Icke namngivna grupper

Icke namngivna grupper hänvisar till relationsbaserade nätverk som varken har självtilldelat eller externtilldelat namn. Ofta är lojalitetsbanden starkare

---

¹¹ Brottsförebyggande rådet 2010, s 24-25.

¹² Brottsförebyggande rådet 2016, s 3-10.

¹³ Brottsförebyggande rådet 2016, s 10.

här än i självdefinierade grupper, men konturen är lösare, mer otydligt vilka som ingår och vilka som inte ingår i gruppen. Exempel är förorts- och stadsdelsbaserade grupper vars grupp tillhörighet är baserad på att personer bor i samma bostadsområde eller är med i samma familje- och släktbaserade nätverk.¹⁴

2.3.3 Externdefinierade grupper

Externdefinierade grupper är väsentligen samma som icke namngivna grupper med undantaget att exempelvis media eller polisen har tilldelat gruppen ett namn.¹⁵

2.3.4 Projektbaserade konstellationer

Samhörigheten bland projektbaserade konstellationer skiljer sig stort från de andra grupperna då denna typ av grupp sätts ihop för vinstdrivande kriminella verksamheter som narkotikasmuggling eller omfattande bedrägeri. Medlemmarna kan vara blandade från olika typer av grupperingar och rekryteras utifrån kompetens, rykte, pålitlighet och förmåga baserad på den funktionen de ska tjäna i projektet. Det kan även finnas människor i projektet som inte är yrkeskriminella, vissa är bara behjälpliga då och då. Gruppen kan sägas vara uppbyggd av projektledare och projektmedarbetare. När projektet är färdigt återgår projektmedarbetarna till att göra annat.¹⁶

---

¹⁴ Brottsförebyggande rådet 2016, s 10-11.

¹⁵ Brottsförebyggande rådet 2016, s 11.

¹⁶ Brottsförebyggande rådet 2016, s 11.

3 Underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott

3.1 Inledning

Tanken med denna del av arbetet är att gå igenom hur och varför underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott i 23 kap. 6 § BrB har utvecklats genom historien för att sedan avsluta med en genomgång av den nuvarande regleringen, innefattande praxis och doktrin.

3.2 Historisk bakgrund

En version av 23 kap. 6 § BrB kan hittas så långt bak som i 1734 års missgärningsbalk i 61 kap. 3 § angående delaktighet i brott. Bestämmelsen straffade den som varken gett råd eller hjälpt till vid gärningens utförande men som visste att gärningen var ”å färde”, det vill säga att den var på väg att ske, men underlät att uppenbara eller avslöja brottet. Även den som fick vetskap om brottet efter dess utförande och hjälpte till att dölja brottet straffades enligt bestämmelsen.

Bestämmelsen lades sedan in i 3 kap. 8 § i 1864 års strafflag och stadgade att den som vetat att brott var å färde varigenom någons liv, hälsa, frihet eller egendom hamnade i synnerlig fara och denne underlåtit att upptäcka brottet i tid så att faran kunde avvärjas, skulle straffas för detta. Motiven till 3 kap 8 § SL menade att det var viktigt att ha en bestämmelse om skyldighet att upptäckta brott av synnerligen farlig beskaffenhet. Motiven ansåg att det var en dålig idé att lägga ett vidsträckt ansvar på varje individ att ange pågående brott varför brottet i fråga skulle vara av synnerligen farlig beskaffenhet.¹⁷

Tidigare var det stadgat, enligt 3 kap. 8 § SL, att ansvar för underlåtenhet endast inträdde när upptäckandet kunde ske utan angivelse till åtal. Lagstiftaren ville ej tvinga den som misstänkte ett brott vara å färde att riskera utsätta sig själv för risken att bli åtalad för falsk eller obetänksam angivelse.¹⁸

---

¹⁷ Förslag till Straff-balk 1844. Motiver, s. 12.

¹⁸ SOU 1944:69, s. 218.

Vid 1948 års strafflagsrevision, när brottet reviderades till att mera likna det nuvarande¹⁹, infördes ett allmänt farerekvisit i enlighet med straffrättskommitténs förslag, vilket innebar att straffansvar endast inträdde om avslöjandet kunde ske utan fara för personen själv eller någon av hans närmaste. Farerekvisitet omfattade de fall där angivelse till åtal skulle medföra fara för angivaren att bli fälld till ansvar t.ex. att angivaren blir fälld för medverkan till brottet som denne angav. Straffrättskommittén beskrev även, utan någon vidare motivering, den uppdaterade bestämmelsen som en reservbestämmelse för de fall där någon som misstänks för brott eller delaktighet däri endast kan bevisas ha känt till brotten på förhand utan att ha deltagit.²⁰ Lydelsen ändrades även från att brottet skulle upptäckas i tid så att faran kunde undvikas, till endast att brottet skulle upptäckas i tid. Detta skedde utan någon vidare motivering.

Strafflagen blev sedan Brottsbalken vid 1965. Bestämmelsen behölls i väsentligen samma lydelse. Tillades gjorde dock delen som säger att den som inte insett, men borde insett att brott var å färde kan dömas till ansvar, i det fall det är särskilt föreskrivet. Ansvar för underlåtenhet att avslöja och förhindra brott sågs över av Straffansvarsutredningen vid 1996.²¹ Utredningen föreslog att ansvar endast ska utdömas om den straffbelagda gärningen helt eller delvis hade kunnat förhindras om en anmälan eller annat uppgiftslämnande skett.²²

Straffansvarsutredningen föreslog också att ansvar enligt 23 kap. 6 § BrB ska avse straffbelagda gärningar och inte brott, det vill säga att endast de objektiva brottsrekvisiten och inte det subjektiva brottsrekvisitet för ett brott behöver vara uppfyllt för att 23 kap. 6 § BrB ska bli aktuell. Vidare skulle det införas en skyldighet i bestämmelsen att även reagera mot medverkansgärningar till huvudgärningen, förutsatt att huvudgärningen därigenom skulle ha hindrats helt eller delvis. Utredningen menade att den dåvarande ordningen

---

¹⁹ Asp 2021, s 462.

²⁰ SOU 1944:69, s 217-218.

²¹ SOU 1996:185, s.311.

²² SOU 1996:185, s 322-323.

framstod som ologisk mot bakgrund av att det bakomliggande syftet med bestämmelsen var att avvärja ett brott som är å färde och därför behövde ändras.²³

Utredningen anmärkte även på det tidigare tillagda farerekvisitet som avsåg den handlingspliktige och dennes närmaste. De föreslog att inskränkingsområdet skulle utvidgas till ”någon annan” i stället för ”hans närmaste”. Motiveringen till detta var att ett avslöjande eller förhindrande av en gärning som innebar fara för till exempel en kollega också var att anse som en beaktansvärd intressekollision. Utredningen påpekade att det skulle göras en prövning om faran var tillräcklig för att beaktas, en fara fick inte vara alltför avlägsen eller ringa. År 1998 kriminaliserades underlåtenhet att avslöja bland annat våldtäkt och grov våldtäkt.²⁴

Regeringen avfärdade emellertid utredningens förslag. Regeringen resonerade kring kravet på verkningfullhet som utredningen föreslog och ställde frågan vad som faktiskt krävs i form av orsakssamband mellan åtgärderna och motverkande av det fullbordade brottet. Regeringen hänvisade till RH 1997:1, det så kallade ”Kode-målet”, där en person dömdes för underlåtenhet att avslöja grov misshandel. Domen motiverades med att i fall där det är tveksamt om ett avslöjande kunnat få någon verkan eller ej bör personen inte undantas från bestraffning. Regeringen menade att utredningens förslag på ett krav av verkningfullhet skulle leda till en inte oväsentlig begränsning av det kriminaliserade området. Regeringens beslut motiverades vidare med att det skulle leda till bevissvårigheter för åklagaren. Regeringen ansåg att det inte skulle ligga på den handlingspliktige att avgöra om dess åtgärder skulle vara verkningfulla. Någon djupare resonering kring farerekvisitet, att brottet skulle avse gärning och inte brott eller utvidgningen till även medverkansbrott gjorde regeringen inte.²⁵

En utredning tillsattes 2014 som hade i syfte att analysera om det straffrättsliga regelverket kunde skärpas för att mer effektivt bekämpa organiserad

---

²³ SOU 1996:185, s 325-326.

²⁴ SOU 1996:185 s. 326-327. prop 1997/98:55, s. 94.

²⁵ prop 2000/1:85 s 17-19

brottslighet.²⁶ 2016 skedde en lagändring till följd av utredningen och 23 kap. 6 § BrB modifierades. Farerekvisitet togs upp åter igen där det utvidgades från ”närstående” till ”annan” för att bestämmelsen skulle innefatta någon i den handlingsskyldes närhet som inte var närstående i rättslig mening.²⁷

I bestämmelsen lades det till ett nytt andra stycke som stadgade ansvar, för den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning, att förhindra brott inom ramen för sammanslutningen. Vid underlåtenhet att göra detta skulle personen dömas för underlåtenhet att förhindra brott enligt första stycket, som var desamma som tidigare. Utredningen menade att mot personer i ledande ställning kan det avkrävas ett särskilt ansvar då denna krets av personer har förmågan att påverka vad som händer och görs. Något liknande detta hade föreslagits tidigare i SOU 2000:88, ett förslag som inte hade gått igenom. Utredningen menade att en svaghet med det tidigare förslaget var att det byggde på begreppet brottslig verksamhet samt att personen i ledande ställning skulle göra vad som skäligen skulle kunna begäras för att verksamheten skulle upphöra. Begreppet brottslig verksamhet blev avgörande för vem som skulle bli skyldig att handla. Förslaget hade kritiserats som vagt och oförutsebart, men den nya utredningen menade att det fokus som lades på hindrande av brott var rimligt.²⁸

Den som har ett bestämmande inflytande över vad som sker kan, även om man kanske inte kan bestraffa personen för att den inte försöker avveckla själva verksamheten, hållas ansvarig för vad som händer i varje enskilt fall, dvs. för sin underlåtenhet att se till att en viss konkret händelse inte inträffar

Enligt utredningen var denna formulering rimligare då det tog sikte på konkreta gärningar snarare än verksamheten som helhet. Inte heller skulle det handla om att klassificera en sammanslutning som kriminell, vilket kunde ge svårigheter vid sammanslutningar som ter sig vara *delvis* kriminella, utan det skulle handla om gärningar som begicks inom ramen för sammanslutningen som ledande personer borde kunna hållas ansvariga för. Om ansvaret byggde på att en person skulle ha bestämmande inflytande över gärningar som begås

---

²⁶ SOU 2014:63, s 11.

²⁷ SOU 2014:63, s 98. prop 2015/16:113, s 97-98.

²⁸ SOU 2014:63, s 175-177. prop 2015/16:113, s 51-53.

i en sammanslutning skulle det inte krävas att det görs någon avgränsning till kriminella nätverk eller grupperingar eller definitioner av vad brottslig verksamhet är, det skulle kvitta om verksamheten definierades som legal eller illegal. Detta skulle hindra att verksamheter som till större grad var legala och därför inte skulle anses vara brottsliga verksamheter skulle kunna falla mellan gliporna i systemet.²⁹

En bevissvårighet som utredningen själv tar upp är att visa att ett brott begåtts inom ramen för en sammanslutning och att en viss person haft möjlighet att utöva inflytande angående gärningen. Utredningar framhäver även att ändringen troligtvis inte får någon större praktisk betydelse då de som hade kunnat lagföras enligt det nya tillägget likväl hade kunnat lagföras enligt medverkansbestämmelsen.³⁰ Regeringen ansåg emellertid att det var rimligt att ledande personer i olika sammanslutningar kan avkrävas ett särskilt ansvar. Regeringen menade att en persons passivitet i förhållande till att brott begås inom verksamheter där de har maktpositioner är ett beteende som inte borde accepteras från samhällets sida och att det därför fanns skäl att utvidga skyldigheten att ingripa.³¹ Sammanslutning kunde avse såväl juridiska personer som andra typer av grupperingar och nätverk. Det centrala var dock att det handlade om personer som samverkat under en inte obetydlig tidsperiod.³²

3.3 Nuvarande reglering

Av 23 kap. 6 § BrB framgår följande:

Den som underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående brott ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att avslöja brottet enligt vad som är föreskrivet för den som medverkat endast i mindre mån till sådant

---

²⁹ SOU 2014:63, s 175-179.

³⁰ SOU 2014:63, s 179-180.

³¹ prop 2015/16:113, s 52.

³² prop 2015/16:113, s 97.

brott. Högre straff än fängelse i två år får dock inte dömas ut. I de fall det är särskilt föreskrivet ska för underlåtenhet att avslöja brott även den dömas som inte haft uppsåt till men borde ha insett att brottet var förestående eller pågick.

Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och underlåter att förhindra ett brott inom ramen för sammanslutningen ska, i de fall det är särskilt föreskrivet, dömas för underlåtenhet att förhindra brottet enligt första stycket.

För underlåtenhet att förhindra brott döms också en förälder eller annan uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under hans eller hennes vård eller lydnad från att begå brott.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott förutsätter att

1. gärningen har fortskridit så långt att den är straffbar, och
2. brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan och, i fall som avses i tredje stycket, att brottet kan förhindras utan anmälan till myndighet

Paragrafen har tre olika brottstyper; underlåtenhet att avslöja brott (första stycket), underlåtenhet att förhindra brott inom sammanslutningar (andra stycket) och underlåtenhet att förhindra brott av någon som står under en persons vård eller lydnad (tredje stycket).³³ Som skrevs i avgränsningsdelen kommer arbetet inte att lägga någon vidare fokus på tredje stycket.

3.3.1 Uppsåtskrav med mera

Gärningsmannen ska ha agerat med uppsåt enligt 1 kap. 2 § BrB när denne valt att inte anmäla, avslöja eller förhindra brottet.³⁴ Uppsåtet avser att ett brott är förestående eller pågående, det vill säga gärningspersonen ska ha någon form av insikt att ett brott är förestående eller pågående och sedan underlåter att anmäla, avslöja eller förhindra detta.³⁵ När det är särskilt föreskrivet (ex 19 kap. 14 § och 19 kap. 1 § BrB) är det tillräckligt med att gärningspersonen är oaktsam i förhållande till det faktum att ett brott är förestående eller

---

³³ Asp 2021, s 459.

³⁴ Asp 2021, s 460.

³⁵ Asp 2021, s 504.

pågående, vilket innebär att gärningspersonen inte insåg men borde insett att ett brott var förestående eller pågående.³⁶

Det är endast vissa särskilt angivna grova brott som paragrafen avser, exempelvis våldtäkt i 6 kap. 1 § BrB och 6 kap. 15 § BrB eller penningförfalskning i 14 kap. 13 § BrB och 14 kap. 16 § BrB. Brottsligheten kan förövas av vem som helst.³⁷ Andra brott som är särskilt angivna är misshandel i 3 kap. 5 § BrB, människorov, människohandel och olaga frihetsberövande i 4 kap. BrB, våldtäkt och grovt koppleri i 6 kap. BrB samt rån och grovt rån i 8 kap. BrB. Det finns ytterligare en del brott men något som inte är särskilt angivet är narkotikabrott av alla dess olika slag.³⁸

3.3.2 ”Brott”

Det som ska underlåtas att anmälas, avslöjas eller förhindras är ett brott, en gärning som uppfyller alla brottsrekvisit för det kriminaliserade brottet. För att en person ska dömas för underlåtenhet att exempelvis avslöja våldtäkt måste den gärningsperson som begick våldtäkten ha uppfyllt de objektiva rekvisiten i en straffbestämmelse vid gärningen, gärningen måste ha utförts med uppsåt enligt 1 kap. 2 § BrB (eller oaktsamhet när det är specifikt stadgat) och gärningen ska inte vara ursäktat eller rättfärdigad enligt 24 kap. BrB.³⁹ Gärningspersonen behöver inte vara straffbar för att gärningen ska ses som ett brott. Det föreligger endast skyldighet att avslöja gärningsmannaskap till huvudbrottet, det vill säga de som enskilt eller tillsammans anses vara gärningsmän till huvudbrottet. Har det funnits medhjälp finns det ingen skyldighet att avslöja detta då de inte anses vara gärningsperson till huvudbrottet.⁴⁰

3.3.3 ”I tid”

”I tid” avser en form av kausalitetskrav. Kausalitetskravet har varit en pågående debatt inom doktrinen.⁴¹ RH 1997:1, ”Kode-målet” presenterade en

---

³⁶ Asp 2021, s 505.

³⁷ Asp m.fl, 2013, s 121.

³⁸ Asp 2021, s 466.

³⁹ Asp 2021, s 464. Asp m.fl 2013, s 121.

⁴⁰ Norstedts 2021, BrB 23:6 s. 2

⁴¹ Asp 2021, s 472-473.

lösning på debatten. Hovrätten sade i fallet att det för ansvar inte krävdes mer än att det inte varit uteslutet att avslöjandet kunnat haft effekt. Detta har vidare hänvisats till i NJA 2017 s 515 (p. 23–25) där HD sade att det för straffansvar i det enskilda fallet krävs att brottet eller del av det hade kunnat förhindras av avslöjandet, men att straffansvar är uteslutet om det står klart att ett avslöjande skulle ha varit helt meningslöst.

3.3.4 ”Förestående eller pågående brott” & ”Straffbar gärning”

”Förestående eller pågående brott” har tidigare benämnts ”å färde”. Enligt NJA 2017 s 515 ska avslöjandet ske i tid och avser ett brott som är å färde. Skyldigheten att agera syftar till att förestående eller pågående brott ska kunna avvärras. Har gärningsmannen gjort vad denne kan för att brottet ska komma till stånd men effekten ännu inte trätt in anses brottet fortfarande vara å färde. Angående perdurerande brott, brott som fortsätter begås i tiden även efter det att brottet är fullbordat, så består skyldigheten att agera så länge brottet fortgår – exempelvis olaga frihetsberövande. Detsamma gäller brott som begås utdraget, exempel misshandel. Det finns ingen skyldighet att avslöja redan begångna brott. Det centrala är att ett brott kommit till stånd och det kan innebära fullbordat brott, straffbart försök eller straffbar förberedelse till brott, förutsatt att brottet är kriminaliserat på försök- och förberedelsestadiet.⁴² Enligt bestämmelsen måste ett brott enligt dess brottsbeskrivningenslighet ha aktualiserats för att 23 kap. 6 § BrB ska bli tillämplig, dock kan underlåtenheten ske på ett tidigare stadie men det kräver att händelseförloppet utvecklas till en straffbar gärning.⁴³ Det måste dock bevisas att brottet ej var avslutat när underlåtenheten uppstod.⁴⁴

3.3.5 ”Anmäla eller annars avslöja”

Åtgärderna som främst avses för att avvärra ett förestående eller pågående brott är anmälan till myndigheter (främst polismyndigheten) eller alternativt

---

⁴² NJA 2017, s 515 p 19. Nordstedt 2021, BrB 23:6 s 5.

⁴³ Asp 2021, s 469-470.

⁴⁴ RH 1999:86.

att varna den som kommer bli utsatt för det förestående brottet.⁴⁵ Ett annat exempel som ges är att om brottet begås i närheten av andra människor göra oväsen eller sätta i gång larm eller liknande som drar uppmärksamhet till platsen där brottet begås.⁴⁶

3.3.6 Ansvar för sammanslutningar

Ansvar för brott inom sammanslutningar förutsätter dels att personen som har den ledande ställningen underlåtit att hindra brottet, dels att brottet begåtts inom ramen för sammanslutningen. Har ett brott begåtts av en medlem i sammanslutningen men denne har begått brottet orelaterat till sammanslutningen så kan den med ledande position inom sammanslutningen inte bli ansvarig för underlåtelse att förhindra brottet. Vad som kan vara en sammanslutning är inte begränsat på något sätt, det kan vara en person med bestämmande inflytande i ett vanligt företag, men den grova naturen av brotten som är särskilt kriminaliserade vid 23 kap. 6 § BrB gör att tillämpningsområdet rimligen nästan bara träffar kriminella sammanslutningar.⁴⁷ Den som har makt att bestämma inom sammanslutningen eller i alla fall delar av den, det vill säga möjlighet att styra över vad andra i sammanslutning får och inte får göra, får anses ha bestämmande inflytande över sammanslutningen. Det kan innebära både personer som har makt på grund av formella positioner såväl som personer som utövar ledning av hela eller delar av verksamheten utan någon formell ställning.⁴⁸

3.3.7 ”Förhindra ett brott”

Underlåtenhet att förhindra ett brott sker normalt genom att personen som har ett bestämmande inflytande stoppar en gärning som är på väg att ske inom ramen för sammanslutningen. Inget i lydelsen kräver att det anmäls till myndighet och på grund av det finns det ingen risk för misstankar om exempel medverkansansvar för den handlingsskyldige vid stoppandet av gärningen. I

---

⁴⁵ SOU 1944:69, s 217.

⁴⁶ Asp 2021, s 472.

⁴⁷ Asp 2021, s 480-481.

⁴⁸ prop 2015/16:113, s. 96.

regel utesluter därför inte fara för rättsliga åtgärder ansvar för den handlingskyldige.⁴⁹

Ett orsakssamband föreligger om brottet hade uteblivit om personen i den ledande ställningen hade utövat sitt inflytande. Om det däremot framstår som i hög grad sannolikt att brottet hade skett trots den ledande personens agerande, föreligger inget ansvar.⁵⁰ Den som förhindrat ett brotts fullbordan men inte brottets planering, försök eller stämpling, går fri från ansvar.⁵¹

3.3.8 ”Utan fara”

Brottet ska kunna avslöjas eller förhindras utan fara. Att bli utsatt för represalier av de skyldiga eller att själv bli åtalad för något relaterat till brottet som avslöjades är exempel som ges.⁵² Vidare är det otydligt exakt vart gränsdragningen för represalier går. Då 23 kap. 6 § BrB aktualiseras vid grova brott kan slutsatsen dras att det är represalier av mer allvarlig natur som avses.⁵³ Ansvarsfriheten kan även bli aktuell om det skulle avslöja att en person inom ett kriminellt nätverk eller gruppering spridit uppgifter om det nätverket eller grupperingen och att avslöjandet skulle innebära fara för denna, vilket kan vara både den handlingspliktige såväl som ”annan”.⁵⁴

Angående fara för någon i ledande ställning att förhindra brott kan det nämnas att om personen har en sådan position att denne kan förhindra att ett visst brott begås inom sammanhanget för sammanslutningen genom en form av ordergivning bör det kunna tas i åtanke för att förhindrandet hade kunnat ske utan fara för personen i ledande ställning.⁵⁵

Enligt HD i NJA 2017 s 515 om det framgår av utredningen att den som underlåtit att avslöja brottet själv kan ha varit inblandad nog att straffansvar kan

---

⁴⁹ Asp 2021, s 481.

⁵⁰ NJA 2007, s 369, som visserligen handlade om ansvar för arbetsmiljöbrott.

⁵¹ Nordstedt 2021, BrB 23:6 s 5.

⁵² SOU 1944:69, s 218.

⁵³ Asp 2021, s 493.

⁵⁴ prop 2015/16:113, s 97.

⁵⁵ Asp 2021, s 493.

aktualiseras utesluts ansvar för underlåtenhet att avslöja brottet. Det kan röra delaktighet i själva brottet, förberedelsestadium eller i efterföljande brottslighet. Att en person inledningsvis misstänks för delaktighet bör dock inte utesluta ansvar för underlåtenhet om han eller hon i ett tidigt skede av utredningen har avförts som misstänkt. Det var enligt HD oförenligt med detta synsätt att göra gällande att en person ska dömas i första hand för själva brottet och i andra hand för underlåtenhet att avslöja samma brott. Denna princip styrktes i NJA 2018 s 562 ”Facebook-målet” där en av de tilltalade blev åtalad för dels delaktighet i våldtäkten, dels för underlåtenhet att avslöja våldtäkt. HD konstaterade i målet att när ett åtal för delaktighet i brotten sker i kombination med åtal för underlåtenhet att avslöja brottet så innebär yrkandet om delaktighet att faran som avses i 23 kap. 6 § BrB har förelegat och inget ansvar kan utkrävas. Faran för rättsliga åtgärder innefattar även brott som begåtts i anslutning till eller i samband med det brottet som ska avslöjas, men som inte anses vara delaktighet i brottet som ska avslöjas.⁵⁶

---

⁵⁶ NJA 2022 s 294.

4 Analys

- Vad är organiserad brottslighet?
- Varför är 23 kap. 6 § BrB relevant för bekämpning av organiserad brottslighet och
- Behövs en lagändring dels utifrån syftet med 23 kap. 6 § BrB, dels utifrån dess potential som ett verktyg för bekämpning av organiserad brottslighet?

Parallellen är inte uttryckt med ordagrann hänvisning mellan de olika rapporterna BRÅ har gett ut, men de självdefinierade, externdefinierade och icke namngivna grupperingarna kan sägas falla under brödraskapsgrupperingen som nämnts medan den projektbaserade konstellationen hänförs till ad hoc-gruppen. Dessa grupper bildar tillsammans kriminella nätverk som tillsammans rymmer under paraplytermen som är organiserad brottslighet. Organiserad brottslighet kan sammantaget beskrivas som en kriminell verksamhet som verkar på den illegala marknaden. Det handlar om flera personer som tillsammans under en viss tid begår kriminaliserade handlingar främst i vinstsyfte eller i syfte att uppnå annan form av makt. Verksamheten är i huvudregel diskret, särskilt när det handlar om projektgrupperingar inom ad hoc-grupperingen, men verksamheten kan även framstå som mera utmanande och synlig i fråga om brödraskapsgrupperingar.

Något särskilt utmärkande som kan utläsas av de olika förklaringarna från BRÅ är att organiserad brottslighet kräver stora kontaktnät. Även den minsta formen av organiserad brottslighet enligt dess olika definitioner består av minst två personer. Dessa två personerna kan inte själva generera och sälja illegala varor och tjänster sinsemellan, utbud och efterfrågan verkar vara lika centralt här som i en legal marknad. Om två personer säljer narkotika måste de ha någon som levererar narkotikan eller beståndsdelarna till det samt någon som köper narkotikan. Poängen som detta stycke försöker leverera är att organiserad brottslighet bedrivs av ett nätverk av människor som är kopplat till fler människor som är kopplat till fler människor och så vidare. Detta är

varför underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott blir relevant för bekämpning av organiserad brottslighet.

Den huvudsakliga anledningen till att 23 kap. 6 § BrB är relevant för bekämpning av organiserad brottslighet är på grund av lagändringen 2016 som specifikt avsåg att mer effektivt bekämpa denna brottslighet. De som har bestämmande inflytande över en sammanslutning får en skyldighet att förhindra brott inom sammanslutningen. Utöver detta är strukturen på bestämmelsen över lag lämpad för att bekämpa kriminella nätverk. Den vanliga utgångspunkten är att någon måste vara delaktig i ett brott för att straffas för det brottet. Genom 23 kap. 6 § BrB får människor som inte nödvändigtvis är involverade i brottet en skyldighet att avslöja brottet. Desto fler människor som är involverade eller har vetskap om ett brott på något sätt desto fler människor kommer det finnas med en skyldighet att agera vilket samverkar väl med den organiserade brottslighetens struktur i form av nätverk.

Det bakomliggande syftet med bestämmelsen enligt straffansvarsutredningen från 1996 var att avvärja ett brott som är å färde och motiven till 3 kap 8 § i 1864 års SL menade att det var viktigt att ha en bestämmelse om skyldighet att upptäckta brott av synnerligen farlig beskaffenhet. Motiven ansåg det vara en dålig idé att lägga ett vidsträckt ansvar på varje individ att ange pågående brott varför brottet i fråga skulle vara av synnerligen farlig beskaffenhet. Historiskt sett kan därför syftet med bestämmelsen varit att gemene man ska verka för att avvärja synnerligen farliga brott som var å färde. Syftet kan sägas ha utvecklats en aning, vid 2016 när delen om sammanslutningar lades in, till att mer inkorporera ett syfte att bekämpa organiserad brottslighet. Det finns dock fallgropar som håller tillbaka dess potential.

Det är endast särskilt angivna brott som bestämmelsen är tillämplig på. Lagstiftarens tanke med att inte lägga för vidsträckt ansvar på varje individ var en vettig sådan, men har även sina nackdelar. Narkotikahandel är en stor del av organiserad brottslighet och detta brott är inte särskilt angivet enligt bestämmelsen, det vill säga det finns ingen skyldighet att avslöja eller förhindra narkotikabrott. Det hade kunnat vara särskilt effektivt i fråga om en ledande

persons ansvar att förhindra brott inom en sammanslutning. En ökning av de tillämpliga brotten på bestämmelsen skulle troligtvis positivt påverka bestämmelsens praktiska tillämplighet men det skulle även innebära ett stort ansvar för vanliga personer att hålla koll på vilka brott som var kriminaliserade i detta avseende och på vilket stadie.

Att avslöjandet eller förhindrandet ska kunna ske utan fara ter sig vara den största begränsningen då det är detta som de senaste rättsfallen huvudsakligen tar fokus på. Lagstiftaren ville i grunden ej tvinga den som misstänkte ett brott vara å färde att riskera utsätta sig själv för risken att bli åtalad för falsk eller obetänksam angivelse, något som utvecklades till att innefatta risk för andra typer av repressalier. I många fall är den som har en plikt att avslöja brottet involverat på andra sätt, vare sig det är via delaktighet i brottet eller att de har utfört ett brott i samband eller anslutning till huvudbrottet, vilket undantar de från skyldigheten att agera eftersom faran aktualiseras när de kan komma att bistå med bevis mot sig själva. Att någon blir åtalad för medverkan eller annat brott i anslutning till huvudbrottet i första hand och underlåtenhet att avslöja brott i andra hand anses fullborda faran. Vidare är det bara huvudbrottet som avses och medgärningsmän till det. Medhjälp till brottet på andra sätt finns det ingen skyldighet att avslöja.

Bestämmelsens potential som ett verktyg mot bekämpning av organiserad brottslighet hindras av dess egna struktur, men strukturen har rötterna i att lagstiftaren inte ville lägga ett alltför stort ansvar på gemene man. Även om bestämmelsens syfte har utvecklats till att vara mer orienterat mot bekämpning av organiserad brottslighet så har detta skett genom tillägg i bestämmelsen, inte någon grundläggande revidering av hela bestämmelsens lydelse. De gamla rötterna ligger därför kvar. Denna uppsats når därför svaret att utifrån syftet med 23 kap. 6 § BrB behövs till övervägande del ingen lagändring, medan bestämmelsens potential kräver en lagändring. Vad som menas med att bestämmelsen utifrån dess syfte till övervägande del inte behöver lagändring är att en ändring skulle å ena sidan riskera att gemene man fick ett alltför stort ansvar att avslöja brott men å andra sidan faller dess praktiska tillämplighet väldigt ofta på ansvarsfriheten när faran i bestämmelsen förverkligas.

Bestämmelsens del där brott i sammanslutningar ska förhindras är bra till tanke och den är fortfarande ganska ny så dess praktiska tillämplighet är svår att diskutera kring. Dock är bevissvårigheterna som utredningen vid 2014 nämnde troligtvis väldigt verkliga, men undantaget för fara har svårare att hindra tillämpligheten här då fara för rättsliga åtgärder i regel inte utesluter ansvar för den handlingspliktige.

Den korta slutsatsen vore att utifrån det enhetliga syftet behövs ingen lagändring men utifrån bestämmelsens potential behövs det. Vad dessa ändringar mer konkret skulle kunna vara går inte denna uppsats in på då det inte varit dess syfte.

Källförteckning

4.1 Offentligt tryck

4.1.1 Rapporter

Brottsförebyggande rådet (2009), *Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet*, Idéskrift nr 18.

Brottsförebyggande rådet (2010), *Lokal organiserad brottslighet*, en handbok om motåtgärder.

Brottsförebyggande rådet (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar – Polisens bild av maktstrukturer och marknader*, Rapport 2016:12.

4.1.2 SOU

SOU 1944:69   Straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten.

SOU 1996:185   Straffansvarets gränser.

SOU 2014:63   Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m.

4.1.3 Propositioner

Förslag till Straff-balk 1844

Prop. 1997/98:55   Kvinnofrid.

Prop. 2000/1:85   Förberedelse till brott.

Prop. 2015/16:113

Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.

4.2 Litteratur

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, 2 uppl., Lund, Studentlitteratur AB, 2018. Asp 2021

Asp, Petter, Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils, Kriminalrättens grunder, 2 uppl., Uppsala, Iustus Förlag AB, 2013

Johansson, Stefan, Trost, Hedvig & Wennberg, Suzanne, Brottsbalken – en kommentar, del 2, 10 uppl., Norstedts Juridik AB, 2021.

4.3 Övrigt

Polismyndigheten (2023), *Organiserad brottslighet*, 2023, <<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/>> (besökt 2023-12-22).

4.4 Rättsfall

RH 1997:1, ”Kode-målet”

RH 1999:86.

NJA 2007 s. 369.

NJA 2017 s. 515.

NJA 2022 s. 294.

